शाकाशौचमापततीति तदा पूर्वाशौचव्यपगमेन शुद्धिः पंचमदिनानंतरं [illegible]
पंतद्वितीयाशौचे सति अग्रिमाशौचव्यपगमेन शुद्धिः दशमदिने संपूर्णाशौचांतर
सति तद्दिनानंतरं दिनद्वयेन शुद्धिः दशमदिनरात्रिशेषे अरुणोदयवेलायां संपूर्णा
शौचांतरोपनिपाते सूर्योदयानंतरं त्रिरात्रेण शुद्धिः ॥ एवं तत्रैव वैश्यशूद्राणां संपू
र्णास्वल्पाशौचपूर्वार्द्धे समानदिनव्यापकाशौचांतरं यदि भवति तदा पूर्वाशौचव्यपगमे
न शुद्धिः अग्रिमासार्द्धेन अग्रिमाशौचकालेन शुद्धिः ॥ अशौचांतरदिने अशौचांतरो
पनिपाते सर्वेषां तद्दिनानंतरं दिनद्वयेन शुद्धिः अशौचांतरदिनशेषक्रमे भा
तकाले अशौचांतरोपनिपाते ॥ आधिकदिनत्रयेण शुद्धिः ॥ व्यताद्यसद्दशा
च समकालाशौचांतरोपनिपाते अग्रिमाशौचव्यपगमेन शुद्धिः ॥ सूतिकाभ्यं
रे मरणोपनिपाते मरणं वा सति सूतकोपनिपाते मृतेन शुद्धिः मृतेन शुद्ध
ते जातं इत्यवचनात् मरणाशौचव्यपगमेन शुद्धिः विषमका [illegible] पकाना

सं०

ॐ श्रीगणेशायनमः ॥ अथ धर्मशास्त्र आधिकार प्रकरणं निरूप्यते ॥ १ ॥ प्रथमं ब्रु
स्या ॥ ब्राह्मणस्य सपिंडे ब्राह्मणो मृते दशरात्रेण शुद्धिः ॥ सकुल्ये मृते त्रिरात्रेण तद्वूर्द्ध
ज्ञापमान जन्मनामके कुल जे मृते पक्षिण्या ॥ गोत्रजे स्नान मात्रेण ॥ क्षत्रीयस्य स
पे मृते द्वादशरात्रेण शुद्धिः सकुल्ये मृते त्रिरात्रेण शुद्धिः तदूर्द्ध पक्षिण्या ॥ गोत्रजे
स्नान मात्रेण ॥ वैश्यस्य सपिंडे वैश्ये मृते पंचदशाहेन शुद्धिः सकुल्ये मृते त्रिरात्रेण शुद्धिः
तदूर्द्ध पक्षिण्या गोत्रजे स्नान मात्रेण शुद्धिः ॥ शुद्रस्य सपिंडे शुद्रे मृते मासेन शुद्धिः सकु
ल्ये मृते त्रिरात्रेण शुद्धिः तदूर्द्ध पक्षिण्या गोत्रजाः स्नान मात्रेण शुद्धिः ॥ अथांग स्पर्श ॥
चतुर्थे [illegible] कर्तव्यः स्पर्शो ब्राह्मणस्य पंचमे क्षि कर्तव्यः सं स्पर्शो क्षत्रीयस्य च ॥ षष्ठे [illegible]नि
च वैश्यस्य कथितं स्पर्शनं बुधैः दशमे [illegible]नि शुद्रस्य कार्यो संस्पर्शनं तथा ॥ सूतिके पुत्र
जनने स्नातो विंशतिरात्रेण सर्व कर्माणि कारयेत् ॥ मासेन स्त्री जननी ॥ अथ ब्रा
चरणं करव्य वस्या ॥ दश तापो चेपदि पंचम दिन [illegible] दद्धि त्तिय सज्ञा तो

२

त्सरेव्यतीतेपि त्रिरात्रमशुचिर्भवेत्‌ इति ॥ प्रत्रिरपि मातुः सपत्न्यां वृत्तायां यावत्‌ वत्सरं [illegible]
संवत्सरे व्यतीतेपि त्र्यहं संपूर्णं सूतकं ॥ अथाशौचं दावतीते सर्वदैवस्नानोदकं [illegible]
जननाशौचं काले व्यतीते जननस्यैव वरो सर्वदाशौचाभावः ॥ एवं देशान्तरं मृते [illegible]
शौचं षष्ठीयो जनानंतरो देशे देशान्तरं षष्ठीयो जननमंतरो पियज्ञभाषाभेदति [illegible]
न्नदिव्यवधानानि भवंति तदपि देशान्तरं तस्मिन्देशान्तरे सद्यः शौचं ॥ [illegible]
शौचं व्यवस्था ॥ त्रिमासानां सप्तममासमागत्य बालके मृते सद्यःशौचं सप्तममासानंतरं प [illegible]
२ पवर्षसमाप्तिं यावदेकाहोरात्रे इति पवर्षादनंतरं षट्वर्षान्तं त्रिरात्रं तदुपरि [illegible]
चैव भवति ॥ [illegible] तत्तीयानां सप्तममासात्प्राक्‌ सद्यःशौचं सप्तममासाद् [illegible]
वर्षसमाप्तिं यावत्‌ [illegible] पक्षिणी पवर्षानंतरं षड्वर्षान्तं यावत्‌ षडहं [illegible]
कमशौचं भवति ॥ वैश्यानां सप्तममासात्प्राक्‌ सद्यःशौचं सप्तममासात् [illegible]
पवर्षसमाप्तिं यावत्‌ [illegible] तदुपरि षड्वर्षान्तं यावन्नवाहः [illegible] तदुपरि पंचदशाहो [illegible]

शौचानांमध्येएकस्मिन्सति ॰अपरोपनिपाते ॰प्राधिकदिनव्यापकेनाशौचेनातीतेन शुद्धिरिति
व्या॥ ॰अथ विदेशस्याशौचव्यवस्था॥ ॰अनतीताशौचव्यवस्था कालपूर्दि विदेशस्य सपिं
डमरणं श्रुयते तदा यावद्दशाबमस्यऐोचकालस्य तावदशौचं कर्तव्यं यदितु संवत्स
शौचस्यकालेतीते षट्मासाभ्यंतरे सपिंडमरणं श्रुयते तदा त्रिरात्रं ततः ऊर्ध्वं नव
मासपर्यंतं यदि श्रुयते तदा पक्षिणी ततः ऊर्ध्वं वर्षमतीते सति एकाहोरात्रं॥ स्ना
नेनैव शुद्धिः इति केचित्॥ तत्रपित्रोर्विशेषः। पितरौ चेत्मृतौ स्यातां दूरस्थोपि
पुत्रकः श्रुत्वा तद्दिनमारभ्य दशाहं सूतकं भवेत्॥ ॰अत्र दशाहे स्वरूपशौचापल
तथा मितानरायामप्यत्रकापिस्थितः पुत्रः श्रुत्वाथ पुत्रो विपन्ने मुंडनं चोपवासश्च
सूतकं भवेत् ॰अत्रकापिदेशोदेशांतरे स्थितस्य। तु मातृपितृमरणे दशाहादूर्ध्वं दूरदे
संवत्सराद्दूर्ध्वमपिपुत्रः श्रुत्वामरणदिनमारभ्य दशाहादिकं यथावर्णं ओमे
पूर्णं माशौचं कुर्वीत॥ मुंडनादिकर्म॥ पितृपत्न्यामपेतायांमातृवर्जेद्विजोत्तमः स

वाग्दानपर्यंत

२ तिपर्वर्षीतं यावत्कन्यामरणे सद्यः शौचं तदनंतरं [illegible] मेकाहोरात्रं विवाहोत्तरं [illegible]
र कुले अशौचं न भवति स्वामिकुले संपूर्णाशौचं भवति यत्र तु मया तुभ्यमेवा [illegible]
वाग्दानं क्रियते तत्र चूडानंतरं मृता या तस्यां पितृपतिपक्षयोरपि द्वयो स्त्रिरात्रमिति [illegible]
बः॥ विवाहिता स्त्री यदि पितृगृहे प्रसूयते म्रियते वा तदा मातापित्रो स्त्रिरात्रं [illegible] शौचं
ग्रामनिवासिनां भ्रातॄणां मातृेय पितृपुत्राणां तत्सुताराणां पितृव्यस्य चैकरात्रं पि [illegible]
३ ग्रामवासिनां भ्रात्रादीनां अशौचं न भवति॥ पितुरभावे मातृगृहे दुहितुर्मरणे प्रसवे
तु त्रिरात्रमशौचं भवति॥ मातुरभावे भ्रातृगृहे भगिन्याः प्रसवे मरणे वा भ्रा [illegible]
होरात्रमशौचं भवति॥ पितृवेश्मनि या नारी रजःपरत्यसंस्कृता प्रसवे मरणे [illegible]
शौचं नोपपद्यते॥ पितुरिति शेषः॥ अथ गर्भस्रावपाताशौचव्यवस्था॥ [illegible]
याभ्यंतरे [illegible] त्रिरात्रं मासत्रयोपरि षण्मासपर्यंतं यावत्सु मासेषु [illegible]
वो भवति तावत्स्वेव दिनान्यशौचं भवति षण्मासोपरि दशाहमशौचं भवति पतितप [illegible]

चं भवति॥ शूद्राणां सप्तममासात्प्राक् संघः शौचं भवति सप्तममासादारभ्य द्वितीयवर्षसमाप्ति
तः पंचाहः तदुपरि षोडशवर्षान्तं यावदविवाहिते मृते द्वादशाहः तदुपरि मासमशौचं भवति
वाहि। ते तु षड्वर्षादुपरि मृते मासमशौचं भवति॥ येषां शूद्राणां द्विजो हि क्रमदिरंग
जं शुश्रूषा मासि मासि मुंडनं च ते सच्छूद्राः अन्ये च शूद्रास्तेषां सप्तममा[illegible]र्ष
वर्षपर्यन्तं मृते बाले त्रिरात्रं तदुपरि षोडशवर्षपर्यन्तं अविवाहिते विवाहि[illegible]
मेव प्रसूतिकानां तु सर्वेषामेव दशाहाभ्यन्तरे यावद्दशाहात्पूर्वं ते तावद्दशौ
भवति॥ असंप्राप्तद्विवर्षो बालो भूमौ खननीयः अस्मिन्दाहस्तस्य न[illegible]
यवर्षादनन्तरं अग्निदाहो विधीयते इति केचित् पंचवर्षादधः भूमिखनन[illegible]
वर्षादनन्तरं अग्निदाहः वस्तुतस्तु सूत्रमेव॥ यदि तु असंपूर्णस्य द्विवर्षस्य जातद
न्तः अग्निदाहः क्रियते तदा [illegible]नां त्रिरात्रमशौचं॥ दन्ती पाराणां एकादशाह॥

दशाहः॥ शूद्राणां विंशतिरात्रमशौचं भवति॥ अथ व्यस्तावस्थोऽन्वयव्यवस्था॥ सर्वेवर्ण

दश॥ गुरुबंधावत्सकुलस्य मरणे त्रिरात्रं॥ तदुक्तं स्नाप्यमानजन्मपरंपराकज्ञातिमरणे
णे॥ अस्नाप्यमानजन्मपरंपराके॥ अस्मद्गोत्रजः स्यैवमाकारकमात्रस्नानगोचरे मृ
स्नानमात्रं॥ इति केचित्याहुः॥ आचार्यमरणे तत्संस्कारकर्तुः शिष्यस्य दशरात्रं
यदि संस्कारं न करोति तदा शिष्यस्य त्रिरात्रं॥ आचार्यपत्नीमरणे पुत्रमरणे च गुरु
4 कुलस्थितस्य शिष्यस्य त्रिरात्रम्॥ स्वगृहस्थितस्य शिष्यस्य तयोर्मरणे एकरा
त्रम्॥ उपनीय किंचिद्वेदाध्यापके॥ अनुपनीयसंपूर्णशाखाध्यापके च गुरौ मृ
ते पक्षिणी॥ यः किंचिदध्यापके उपाध्याये मृते एकरात्रम् उपाध्यायपत्न्यां मृ
तायामेकाहोरात्रम् उपाध्यायपुत्रे च मृते एकदिनमात्रं रात्रि... आचार्य
गृहस्थस्य शिष्यमरणे॥ आचार्यस्य त्रिरात्रं॥ उपनीयवेदैकदे... पितस्या
पनीय संपूर्णशाखाध्यापितस्य वा शिष्यस्य मरणे गुरूणां... दशाहः॥ यः किंचि

सहमतमुच्यते मासिकामिम ... इति ... पञ्चमे ... शुद्धः ४५
... मरणे ...

पिंडानां सद्यः शौचं ॥ दत्त्रियाराणां मासत्रयाभ्यंतरे दिनचतुष्टयं ॥ वैश्यानां चैव ... तदु
रमासषष्ठ्यंतं तावत्स्येव दिनान्याशौचं ॥ तदुपरि वर्षमादूर्ध्वं दत्त्रियाणां द्वादश ... वैश्य ...
दशाह ॰अशौचं भवति ॥ शूद्राणां मासत्रयाभ्यंतरे ॰अष्टाह दिनं ॰अशौचं भवति ...
षष्ठ्यंतं तावत्स्येव दिनान्याशौचं तदुपरि षट्मासादूर्ध्वं मासमशौचं भवति ...
॰अत्र सर्वत्र निर्गुणासपिंडानां शाकाह ॥ यद्यपि रुद्राचाराणां अहमशौचं तथा म ...
॰अप्यमत्स्यं तु विशेषाशौचव्यवस्था ॥ शौचाचमनाद्यसमर्थस्य वृद्धस्य ॰अशौचाभावा ...
दृति तस्य च पुरुषस्य मरणाशौचाभावात् मत्वेवं धवपरव्यपदेशः ॥ पतिराप ... वंवि
नं च समकरणां तरादेवेति सपिंडमरणोदशाराज्ञम् शौराज्ञेण सकुल्याचतुर्थे ... रात्रं ॥ ...
ट्निर्गुणपुंसि पंचमे षष्ठे च चतुरहः प्रोक्तं सप्तमे च दिनत्रयं ॰अष्टमे दिनमेकं तु नवमे
अहर दशमे स्नानमात्रं हि ॰मृतकं जन्मसूतकं ॥ ॰अन्यच्च ॰ अष्टमपुरुषमा ...

तु॰ श्वश्रुश्वसुरे गुरौ स्वगृहे मृतायां मातृष्वसरि श्वश्र्वां च त्रिरात्रं॥ स्वतंत्रे राज्ञि
स्वकर्मस्थे मृते एकाहोरात्रं प्रजानां॥ अकर्मस्थे राजनि मृते एकदिनम्॥ अपरसवर्णे
ष्वगतासु च मृतासु च प्रसूतासु च भार्यासु त्रिरात्रं॥ एककुमात्रकयोर्भिन्नपैतृ
भ्रात्रोः परस्परं जन्ममरणयोः स्वमातृजात्युक्तसंपूर्णाशौचं॥ तयोर्मरणे प्रसवे
च पितुस्त्रिरात्रं मृतसुपिंडानां तयोर्मरणे एकरात्रमशौचं भवति॥ हीनवर्णा
मिनिषु भार्यासु अशौचाभावः॥ अथ निर्हाराशौचव्यवस्था॥ ब्राह्मणस्य धर्म
बुध्या अनाथमृतब्राह्मणस्योद्वहने स्नानमात्रेण शुद्धिः॥ अन्यप्रकारमाह
ब्राह्मणदाहे च स्नानमात्रेण शुद्धिः ब्राह्मणानुगमने च स्नानानंतरमग्निस्प
र्शनं घृतप्राशनं कृत्वा शुद्धिः यदि घृतप्राशनं न भवति तदा अहोरात्रम्॥ अ
सौ न स्य स्नेहेन दाहादौ एकाहोरात्रमशौचं॥ मातुलमातृ...

ध्यापितस्य शिष्यस्य मरणे उपाध्यायस्यैकाहोरात्रं॥ वेद सहाध्यायिनो मृते तस्य पक्षिणी
पत् किंचित्सहाध्यायिनी मृते एकरात्रम्॥ समानग्रामचर्ये भिन्ना दु . . . श्रीपाने मृते
परस्य एकदिनमात्रमूरात्रिमात्रं च॥ सन्निधिवासिनी मित्रे एकरा . . . त्रिये स्व
हे मृते गृहस्यस्य त्रिरात्रं भक्तो त्रियेस्वगृहे मृते एकाहोरात्रमूरा केग्रामे कोत्रिये
ते ग्रामवासिनामेकाहोरात्रमूपरगमानस्य गृहे मृते कृबिजे त्रिरात्रमू अन्यत्र
ते एकरात्रं॥ सदायाज्यपजमाने मृते याजकस्य त्रिरात्रं॥ माता महे मृते स्वस्ति
हि त्रस्य त्रिरात्रमशौचं भवति मातामह्यां मृतायां पक्षिणी॥ मातुले भ्रातृष्वस्रे
पैतृष्वस्त्रेये मातुलपुत्रे दौहित्रे भागिनेये च मृते पक्षिणी॥ भागिन्यां मातुल्यां
मातृष्वसरि पितृष्वसरि मृतायां पक्षिणी॥ मातुर्वै मात्रेये मातुः पैतृष्वस्रेये मातुर्मा
तुष्वस्त्रेये मातुर्मातुलपुत्रे श्वसुरे श्वश्र्वां श्यालके मृते एकाहोरात्रं॥ नि . . .

६ 6

त्वं॥ शिष्यस्य गुरूपाध्यायाचार्य्यो दाहे मूल्येन परकृशाकारिते दशरात्रमपौ चं न तन्त्रा

ण: पित्रादिदाहं स्वयं कृत्वा एकरात्रं क्षत्रियादीनां चातुर्वर्ण्यानुगमेऽहोरात्रं॥ ब्राह्मणस्य

त्रीय वैश्यशवानुगमने ऽहोरात्रं शूद्रशवानुगमने त्रिरात्रं॥ प्रसंगे न शूद्र...

6 नुगमने स्नानाग्निस्पर्शनं घृतप्राशने शुद्धिः ऽसपिंडे ब्राह्मणे मृते वह्वङ्गत्वा...

धुभिः सह ऽश्रुपातात् अस्थिसंचयात् प्राक् कृत्वा सचैलस्नानमाचमनेन शुद्धिः...

णस्यास्थिसंचयानन्तरं स्नानमात्रेण शुद्धिः क्षत्रिये ऽस्थिसंचयात् पूर्वं रोदने त्रि...

सप्त्यहेन वैश्यस्यापि षडहेन ऽस्थिसंचयादूर्ध्वं क्षत्रिये वैश्ये च दिनत्रयं परात्रे मा...

च शूद्रे मृते ऽस्थिसंचयात् पूर्वं रोदने विप्रस्य त्रिरात्रम् ऽस्थिसंचये कृते ए...

होरात्रं॥ क्षत्रिये वैश्ये च मृते ऽस्थिसंचयात् पूर्वं क्षत्रियवैश्ययोः अश्रुपाते न स...

ते सचैलस्नानमात्रं ऽस्थिसंचयानन्तरं स्नानमात्रं॥ शूद्रे मृते क्षत्रियवैश्य...

स्त्रेये मातुलपुत्रमातुलानिमातृष्वसृपितृष्वसृभगिनीभागिनेयश्वशुरमातामहमा
दौहित्रभगिनीपतिनामातृष्वसुरश्वश्रूश्यालकशिष्याचार्याचार्यपत्नीगु
चार्यपुत्रगुरुपत्नीगुरुपुत्र॥ याज्यऋत्विक्मातुर्मातुलमातृष्वस्रेयमातुःपैतृष्वस्रे
यमातुर्मातृष्वसृमातुःपितृष्वसृमातुलमातृष्वस्रेयमातुःपैतृष्वस्रेयमातुर्मातृष्वसृमा
तुःपितृष्वसृमातुर्मातुलपुत्राणां मरणादौ कृते त्रिरात्रं मरणादि कृत्वा मृतसंबंधिगृहे वसति
तस्मिन्नन्नं च भुंक्ते तस्य मृतज्ञात्युक्तमशौचं भवति यस्तु मृतसंबंधिगृहे वसति तदन्नं न
भुंक्ते यो वा तदन्नं भुंक्ते तद्गृहे न वसति तस्य त्रिरात्रम्॥ यो बुद्धिपूर्वकं परस्याशौचे अन्नमश्ना
ति तस्य तदशौचसमापनमेवाशौचशेषे च स्नानं प्रमादतोऽशौचान्नभोजने दोषाभा
वः॥ दुर्भिक्षे बुद्धिपूर्वकमपि यावदशौचान्नमश्नाति तावदेवाशौचम्॥ अशौचे
मानं तत्र त्रिरात्रं॥ दुग्धमात्रपानरूपं ... तन्न स्येन ... तदन्नं च गृहे न योः ...
रज्ञात्युक्तं शौचं प्रशौचाभिसंबंधसयेनासना लिंगनौ संवासिना ने कृत्वा त तज्ज्ञात्युक्ता...

७

दिनाऽधिकारे निपतस मयेकर्तव्येषु एकादशाहादिषु कनिष्ठस्याप्यधिकारः ॥ उत्तरक्रियायां सर्वेषामधिका
रः ॥ कर्त्रुत्पत्ति ॥ आत्मा वै स्मृति तंत्रे च लोकाचारे च सूरिभिः शरीरार्द्धं स्मृति जाया पुण्यापुण्यफ
ले समा ॥ यस्य नापरिता भार्या देहार्द्धं तस्य जीवनं जीवत्यर्द्धशरीरे तु कथमन्यः समाप्नुयात् पुत्राभा
वे पौत्रोऽधिकारी तदभावे प्रपौत्रः काद्भुत्तुकालस्याप्यधिकारः । न प्रेतादिनी अभिव्यापकेनान्न
स्वधानितज्जलादीति गौतमः स्मरणात् पुत्रपौत्रैरिति तदभावे पत्नि तदभावे सहोदरः कानीयान्
7 तदभावे ज्येष्ठः तदभावे पिता तदभावे भ्रातृपुत्रा तदभावे पूर्वक्रियायां मध्यमक्रियायां च सपिंडा अ
धिकारिणः ॥ तदभावे दुहिता अधिकारिणी तदभावे सकुल्या तदभावे भ्रातृसपिंडा तदभावे मा
तृसकुल्या कुलद्वयाभावे मातरः तदभावे यथाकथंचित् स्वस्तिरिग्गृहीता स्त्रीया तदभावे राकसार्य्य
अयाता तदभावे राजा पौत्रस्तीनां पौत्रप्रपौत्रौ सपुत्रयोरपि पितामहयोः पार्वणश्राद्धाधिकारिणौ
म तस्य कन्या कन्या विवाहे वा दाता अधिकारी दाताप्यभ्युदयिकेऽधिकारी ॥ असमाप्तषडब्द
स्य पूर्वक्रियामात्रं तत्र मातृपित्रोरधिकारिणः असमाप्तद्विवर्षस्य पूर्वक्रिया नास्ति किंतु
भूमिखननमात्रं स्त्रिया अपि द्विवर्षाभ्यन्तरे भूमिखननमात्रं तदूर्द्ध्वं विवाहात्पूर्वे पूर्वा

अति ना भवत्युतस्य सा तेन कस्यापि जस्य च अति ति ष्ठस्य प्रति नो न नि रा ता च त्हत्कम् ॥ ग्रन्थ अ. या. स्मृ. १: ५ र्ण न तिस

योरस्थिसंचयात्पूर्वं त्र्यहेन तदनंतरं दिनमात्रेण त्रिमात्रेण वा शुद्धे मृते शूद्रस्याश्रुपातेन अस्थिसंचयात्पूर्वमेकाहेन तदनंतरं स्ने
स्नानेन यदि तु मृतशूद्रगमनं भक्त्वैवाश्रुपातनं यति तदा सर्वस्मिन् वर्णे सर्वास्थिसंचयात्पूर्वं सचैलस्नानेन तदानंतरं स्नानमात्रेण शु
कारवः शिल्पिनो वैद्या दासीदासास्तथैव च राजानो राजभृत्याश्च सद्यःशौचाः प्रकीर्तिताः कारवः सूपकारादयः शिल्पिनश्चित्रकारादयः
पुं वा शौचाभावस्तेषां स्वस्वकार्ये एव न तु धर्मकृत्ये आरब्धकृतानां व्रतिनां दानेकृतसंकल्पादीनां सत्रिणां पूर्वमारब्धयोर्देवप्रतिष्ठाविवा
हयोः शौचाभावो व्रतादिष्वेव न संध्यावंदनादौ अपिण्डदातृत्वहीनाश्च सूतके मृतके तथा अविशौचेन दोषास्याद् ऋत्विक्पुरस्सर
विशौचे भोक्तरेवस्यात् प्रायश्चित्तादिकं क्रमात् भोजनादौ तु संयुक्ते विप्रे दातुर्विपद्यते यद्यकश्चिन्नदोषं शेषं यत्का समाहितः आच
कीयेन जलेन शुचयो द्विजाः विवाहयज्ञयोर्मध्ये सूतके सति चांतरा शेषमन्नं परैर्देयात् भोक्तृदातुस्तथैव न दोषदत्ति विशेषः अथा
कारिणः मृतस्य त्रिविधा क्रिया भवति पूर्वा मध्यमा चोत्तरा भवति तत्र दाहमारभ्य अशौचान्तं यावत् सपिण्डदानादि क्रिया पूर्वा अशौ
चापगमानंतरमेकादशाहादि सपिंडनपर्यंता साम मध्यमोच्यते तदूर्ध्वमेकोद्दिष्टादिरूपा सा उत्तरोच्यते तत्र प्रोदयाविच
पुत्राणां त्रिविधासु क्रियासु अधिकारः तेषु चौरसः श्रेष्ठः तदभावे पुत्रिकापुत्रः तत्र पूर्वपूर्वाभावे उत्तरोत्तरोऽधिकारीति वोद्धव्यं
सपुत्रिकापुत्रः २ क्षेत्रजः ३ कानीनः ४ सहोढः ५ गूढोत्पन्नः ६ पौनर्भवः ७ अपविद्धः ८ दत्तः ९ क्रीतः १० कृत्रिमः ११ स्वयमुपागतः १२ पारशवः
१३ तत्राविभक्तानां मविभक्तानां वा पुत्राणां मध्ये पूर्वायां मध्यमायां चोत्तरायां च क्रियायां ज्येष्ठस्यैवाधिकारः ज्येष्ठस्य

आ. ८४ दक्षि तकं वा पुत्र

सपिंडश्राद्ध एव च सपिंडीकं

याभावे तत्र पिताधिकारी तदभावे भ्राता दि। ऊढायास्तु त्रिविधासु क्रियासु पुत्रोऽधिकारी॥ विष्णुः पित्रादिमो म
हागुरवः भर्ता पुत्रोऽरामरणा पतिरेव गतिः स्त्रीणां भर्ता दैवतं गुरुरेव चेति॥ शातातपः पतिरेको गुरुः स्त्रीणां स
र्वस्याभ्यागतो गुरुः। एकपदमूढानामिति॥ तदभावे पतिः तदभावे सपत्नीपुत्रः तदभावे स्नुषा तदभावे पौत्रः।
तदभावे सपिंडाः तदभावे सकुल्याः तदभावे पितृसपिंडाः॥ शूद्रस्यापरिणीतस्य द्विवर्षादूर्ध्वं पूर्वक्रिया मात्रम्
तत्र भ्रात्रादीनामधिकारः परिणीतस्य त्रिविधा क्रिया तत्र पुत्रादीनामधिकारः पूर्ववत्॥ गुरुकृत्ये तस्य तस्य भ्रा
तृपुत्राभावे गुरुरधिकारी गुरोरपि पुत्रपत्नी पितृभ्रातृणो नस्य शिष्यः यजमानस्यान्याभावे ऋत्वि
गिति॥ इति श्रीधर्मशास्त्रे मिताक्षरायां अधिकारनिरूपणं समाप्तम्॥ इत्यधिकारनिरूप
णं समाप्तम् शुभमस्तु संवत् १८४१ मीति माघ वदि सप्तमि ७ गुरुदिने शुभमस्तु पातु लेख
कपाठकयोः॥ अन्यच्च॥ सूर्ये भास्करमते तु एवं ज्ञेयम्॥ अग्निजलादिप्रवेशेन मरणे सपिंडानां त्रिरात्र
मशौचं भवति तत्काले। अग्न्यादिप्रवेशे प्रमृतानां पश्चात्मृतानां अपि त्रिरात्रमशौचं भवति॥ रोषादिना ये जला
दौ आत्मानं घातयंति तेषां अग्निदाहादिकं न कर्तव्यं॥ ये अज्ञातेन अग्नौ जलादिवज्रादिना मरणे तेषां संपू
र्णाशौचं अग्निदाहादिकं कर्तव्यं॥ युद्धे हतानां शस्त्रप्रान्य कलहमृतानां राजाहतानां गोब्राह्मणार्थे जलपंकादि
मग्नानां संग्रामेण खड्गादिसंमुखहतानां मरणांतिककाम्यकर्मणो भृग्वादौ प्रायश्चित्ते च शस्त्रजलाग्निषु

ऽआपत्तदिभिर्मृतानां शावाशौचं ॥ यस्य कस्यापि रात्रौ सद्यःशौचं ब्राह्मणार्थे गवार्थे दंडेन विपन्नानां संग्रामे दंडे
न च विपन्नानां वंधीकृतानामेकरात्रम् ॥ ऽअथ सपिंडाशौचव्यवस्था ॥ ऽअशौचभागिनां समं मृतस्य
च प्रसूतस्य वीज पर्यंतगणनया सप्तमपूरुषाभ्यन्तरत्वे सपिंडता भवति दशमपूरुषाभ्यन्तरत्वे सति स

॥ इत्याधिकारानिरूपणम् ॥

॥ समाप्तम् ॥

न वीजं के सपिंड न द
वी [illegible] नवं न पवन ८

मानोदकता भवति सैव सकुल्यता ॥ ततः परस्मात्पुरूषादयं जातः इति ज्ञानाभावे ऽस्मत्कुलजः इत्ये
वमाकारज्ञानमात्रगोचरगोत्रजातेस्तु चैतद्दशमपुरूषानन्तरं ज्ञायमानजन्मना इति त्रुटि ॥ शुभम् ॥ ८